

T. B. M. M.
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı
T. G. : 17.10.2012
NO : 351

**TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu
Başkanlığı'na**

Sakarya İlinde Serbest İkamete Tâbi Sığınmacılar Hakkında İnceleme Raporu **hakkındaki muhalefet şerhim** aşağıdaki gibidir.

Bilgilerinize sunarım.

**Ertuğrul Kürkçü
Mersin Milletvekili**

1. Raporun başlığında yer alan “sığınmacılar” terimi 1994 yönetmeliğine göre Avrupa dışından sığınma amacıyla Türkiye’ye gelen ve statü almaya hak kazanan bir grubu tanımlamaktadır. Fakat raporun içeriğine bakıldığında 1994 yönetmeliğinde tanımlanan “sığınma başvurusu sahibi”, “iltica başvurusu sahibi” ve “mülteci”ler de konu edilmiştir. Dolayısıyla raporun isminde geçen “sığınmacılar” karşılık geldiği tanımı itibari ile doğru bir ifade değildir.
2. Türkiye’nin 52 farklı kenti İçişleri Bakanlığı tarafından sığınma amacıyla Türkiye’ye gelenlerin ikamet etmeleri için “uydu kent” olarak belirlenmiştir. Türkiye’de halen bir yasal düzenleme olmadığı için tüm uygulamalar başta İçişleri Bakanlığı olmak üzere ilgili bakanlıklar tarafından yayınlanan genelge ve yönergeler aracılığıyla yürütülmektedir. İlgili belgeler yereldeki kamu görevlilerine büyük inisiyatif hakkı tanıdığı için uygulamalar şehirlere göre farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle sadece Sakarya ilinde yapılacak inceleme sadece Sakarya’daki sistem ile sınırlı bir tespit olacaktır. Olumlu veya olumsuz tüm uygulamalar Türkiye’deki kentlere göre farklılık arz ettiğinden Türkiye’deki genel sorunlarla ilgili tespit yapabilmek için çok sorunları giderecek genel düzenlemeler yapmak, yereldeki yöneticilerin keyfi uygulamalarının önüne geçebilecek bir sistem tesis etmek ve uygulamadaki sorunları daha fazla sayıda uydu kent ziyareti gerçekleştirerek mümkün olabilecektir.
3. Türkiye’ye sığınma amacıyla gelen yabancıların yaşadıkları sorunlar ve hak yoksunluklarının nedeni ikamet sürelerinin geçici olması değil, hakları güvenceye alacak bir yasal düzenleme olmamasıdır. Raporun 2. Sayfasının 2. Paragrafında komisyona sıkça ihlal başvurularının yapıldığı vurgulanmaktadır. Fakat bu şikayetlerin büyük bölümünün Sakarya’dan geldiğine

yapan polis olmak üzere sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıf görevlileri ve mütevellî heyeti, il sağlık müdürlüğü yetkilileri ve hastane yönetimine bırakıldığı görülmektedir. Uygulanmakta olan SSGSS kanunu çerçevesinde genel sağlık sigortası kapsamı yasa ve yönetmelikle belirlenmiş ve Türkiye'ye sığınma/iltica amacıyla gelen yabancılar bu kapsam dışında bırakılmışlardır. Sağlık hizmetinden faydalanabilmek için sırasıyla yabancılar şube polisi, SYDV personeli, SYDV mütevellî heyeti, il/ilçe sağlık müdürlüğü yetkilileri, hastane yönetiminden oluşan bir izin prosedürünü tamamlaması beklenmektedir. Bu nedenle raporun konusu olan sığınma/iltica başvuru sahipleri ile mülteci ve sığınmacı statülerine sahip ihtiyaç sahibi kişilerin sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanabilmeleri hem yasal hem de pratik olarak mümkün değildir.

Alt komisyonunun buradaki tavsiyesi "ikamet tezkeresi olsun olmasın ihtiyaç sahibi tüm yabancıların "sosyal devlet ilkesi" gereği sağlık hakkının olduğu ve bu hakkı kullanırmak üzere idarenin gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğu" yönünde olmalıdır.

10. Türkiye'de ikamet eden sığınma/iltica başvuru sahipleri, mülteci ve sığınmacı statülerine sahip yabancıardan hiç birinin çalışma izni olmadığı ilgili bakanlık yetkilileri ile yapılacak kısa bir bilgilendirmeden anlaşılacaktır. Dolayısıyla komisyon raporunda başvuru imkanı uygulanabilir etkin bir yol olduğu imajını vermekte ve gerçeklikten uzak bir tabloyu ortaya koymaktadır.
11. Raporun 9. Sayfasının 4. Paragrafında yazılanlar gerçeği yansıtmaktan uzaktır. Şimdiye kadar Türkiye'de kaç mülteci, sığınmacı ve iltica/sığınma başvurusu sahibi yabancıların başvuruda bulunduğu ve kaç kişinin izin aldığı bakanlık düzeyinde sorgulanırsa paragraftaki "yardımcı olunmaktadır" ibaresinin ve uygulanabilir bir izin başvuru mekanizmasının olmadığı görülecektir. Çalışma hakkı ancak yasal bir düzenleme ile ve uygulanabilir prosedürlerle tesis edilebilir.
12. Raporun maddi yardımlar bölümünde sıralanan yardımların tümü ancak yerel yöneticilerin geniş inisiyatif kullanmalarına bağlı olarak ve sistemli olmayan bir düzende verildiği belirtilmelidir. Çünkü verilen yardımlar yukarıda da yazdığımız gibi polis, belediye veya SYDV yetkililerinden birinin olumsuz görüşü veya tayin/emeklilik gibi nedenlerle yer değiştirmesi sonucunda bir günde sonlanabilmektedir.
13. Raporun değerlendirme ve sonuç bölümünün 2. Maddesinde yer verilen tedbirlerin sistemli ve kalıcı bir çözüm olmadığı, sığınmacıların temel haklarından mahrum bir şekilde yaşadıkları belirtilmelidir. Hükümet merkezi bir bütçe ayırmadığı, sağlık, eğitim, çalışma gibi haklar konusunda yasal düzenleme yapılmadığı sürece kalıcı bir çözüm olmayacağı açıktır.
14. Raporun değerlendirme ve sonuç bölümünün 3. Maddesinde Komisyonun ücretlerin düşürülmesi önerisi kabul edilemez bir öneridir. Sığınma amacıyla Türkiye'ye gelen kişilerden harç alınması ve harcın tahsil edilemeyişinin yabancıların temel haklarından mahrum bırakılmalarına gerekçe olarak görülmesi Türkiye adına büyük bir utanç kaynağıdır. Başta güvenlik olmak üzere tüm temel haklarına sahip olmaları için tek sorumlu olan devlet, yardım edeceği kişilerden harç talep etmesi kabul edilemez.
15. Raporun değerlendirme ve sonuç bölümünün 4. Maddesinde Sakarya ilinde yaşayan 2073 kişinin hallerinden "memnun oldukları" sonuca varmak için titiz bir çalışma gerekmektedir. Komisyon raporunda kaç kişi ile görüşüldüğü, görüşme yapılan kişilerin özellikleri (cinsiyet, yaş, din, mezhep, geldikleri ülke vs.), görüşmelerinin nerede yapıldığı, görüşmeler yapılırken

yanlarında kamu görevlilerinin olup olmadığı, hangi dilde görüşmelerin yapıldığı, görüşme yapılan kişilerin nasıl tespit edildiği, tespit ve davetin kimin tarafından yapıldığı gibi sorulara cevap yokken 2073 kişinin de memnun olduğu kanaatine varılması gerçekçi değildir. Komisyonun genel çalışma tarzından kaynaklanan eksiklikler de raporların gerçeği yansıtmamasını önlemektedir. İncelemelerde önceden tüm kamu yetkilileri bilgilendirilerek eksikliklerin görünüşte giderilmesine yol açılmaktadır. Görüşülecek kişilerin polis tarafından belirlenip belirlenmediği, görüşmelerin kamu binalarında gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği konusu da önemli bir soru işareti olarak ortada durmaktadır.

16. Raporun değerlendirme ve sonuç bölümünün 5. Maddesinde 350 çocuktan yalnızca 28'inin eğitim hakkına eriştiği, hiç birinin çalışma izni olmadığı, çok sınırlı sayıda mali yardım aldıkları, sağlık hizmetlerinden yararlanmada büyük sıkıntılar çekildiği Sakarya ilinde problem yaşanmadığı kanaatine katılmak olanaksızdır. Komisyon raporunun içeriğinde sorunların bir kısmına değinilmesine rağmen değerlendirme kısmında yer verilen böylesi bir yanlış ifade aynı zamanda kamuoyu için de yanıltıcıdır. Raporun değerlendirme bölümü, hükümetin Türkiye'ye sığınma amacıyla gelen kişilere yönelik yanlış ve eksik uygulamalarını meşrulaştırma amacını taşımakta adil bir sistemin kurulması ve kalıcı yasal düzenlemelerin yapılmasına yardımcı olmamaktadır.

17. Raporun geneli üzerine bir değerlendirme yapmak gerekirse:

Türkiye halen coğrafi sınırlamayı fiili olarak uygulayan tek ülke konumundadır. Uluslararası korumaya muhtaç kişiler arasında coğrafi farklılık gözetmek ayrımcı bir politikadır. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesine koyduğu bu çekince nedeni ile başta AB olmak üzere uluslararası kurumlar ve sivil toplum örgütlerinin eleştirilerine maruz kalmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 14. Maddesinde temel bir hak olarak tanımlanan sığınma hakkının coğrafi ayırım gözetmeksizin herkes için tanındığı bir sistemin kurulmasının ilk adımı söz konusu çekinceyi ortadan kaldırmakla mümkündür. Coğrafi çekince ortadan kaldırılıp kalıcı bir korumanın hukuki alt yapısı oluşturulmadan sığınma amacıyla Türkiye'ye gelen insanlar için adil bir sistem kurulamayacaktır.

Raporda yapılan sağlık, eğitim, çalışma, maddi yardım çerçevesinde oldukça sınırlı bir alanı incelemekten ibarettir. Söz konusu kişiler arasında yer alan dezavantajlı grupların yaşadıkları spesifik sorun alanlarına hiç yer verilmemiştir. Kadınların, çocukların, engellilerin, LGBTT bireylerin, ten rengi farklı olanların yaşadıkları sorunlar özel olarak incelenmemiştir. Bu yönüyle eksik bir rapordur.

Sakarya'da "yabancı geri gönderme merkezi" adı verilen alıkonma yerlerinin var olup olmadığı, eğer varsa bu merkezin fiziki koşullarının ve yönetiminin nasıl olduğu konularına değinilmemiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye'yi defalarca mahkum ettiği konular ne Sakarya özelinde ne Türkiye genelinde bu rapora konu edilmiştir.

Uluslar arası korumaya ihtiyacı olan bu bireylerin hukuki haklarından hiç söz edilmemiştir. Gerekli hukuki yardıma erişip erişmedikleri, toplum tarafından ayrımcı uygulamalara tabi tutulup tutulmadıkları gibi önemli konular ihmal edilmiştir.

Tüm bu önemli noktalar eksik bırakılarak hazırlanan raporun sonuç bölümünde “herkesin memnun olduğu, sorun yaşanmadığı” tespiti gerçekçi olmaktan uzak, kalıcı çözüme katkı sunmayan bir nihai tespit olmuştur.